

Holocaust – emléknep – pedagógiai folyamat

A 2003–2004-es tanévben a holocaust emléknepjával kapcsolatos előkészületek során már három kézikönyvet is használhatnak a középiskolák.

Az első olyan társadalomismereti szöveggyűjtemény középiskolások számára, amely a holocaust problematikáját járja körül, 1997-ben jelent meg: „Szemtől szemben a történelemmel” címmel a Soros Alapítvány Tolerancia programjának keretében, a Korona Nova Kiadó Kft. kiadásában. Ez a szöveggyűjtemény egy amerikai kiadvány fordítása és kiegészítése magyar szempontokkal. 2001-ben jelent meg az Oktatási Minisztérium Holocaust–Soá tárgyában kiírt oktatási segédkönyv pályázatán első díjat nyert Szita Szabolcs munkája. Címe: „Együttélés, üldöztetés, holocaust”. A könyvet a Korona Kiadó Kft. adta ki.

2002-ben ugyanezen a pályázaton megosztott első díjat nyert *Hosszú Gyula* „Utak a holocausthoz, történetek a holocaustról” című munkája. A kötetet a Pedellus Tankönyvkiadó Kft. adta ki. Hosszú Gyula középiskolai tanár, aki nem ismeretlen a tankönyvírás műfajában: Az AKG kiváló, újszerű tankönyvei között megtaláljuk Hosszú Gyuláét is „A század fele (1914–1945)” címen.

Karsai László 1999-ben részt vett Jeruzsálemben egy konferencián, amelynek témája a holocaust tanítása volt, erről nyilatkozott 1999 novemberében a *Hetek* című lapban és a következőket mondta: „Előadásomban tizenegy gimnáziumi és egyetemi tankönyv holocaust-felfogását bíráltam. Ma Magyarországon egyetlen olyan gimnáziumi tankönyv létezik, - Hosszú Gyulának és munkatársainak „A század fele” című munkája, amely a magyar tankönyvszivatagban katedrálisként emelkedik ki a többiek közül.”

Lényeges momentum az, hogy egy középiskolai tanár ír és lát el dokumentumokkal egy diákoknak szóló tankönyvet, hiszen ő az, aki ismeri a pedagógiai folyamatokat, ismeri a diákokat, ismeri az oktatás egészét, és képes arra, hogy saját diszciplináját elhelyezze a tanításban. Külön szerencse, ha jó érzéke van az íráshoz és a dokumentumokban való válogatáshoz. Hosszú Gyula kiválóan ért ehhez, és új kötete példamutató lehet a „megélhetési” tankönyvírók számára. Ő nem oldalakat „gyárt”, hanem átgondoltan, ihletetten ír. A korszaknak nemcsak jó szakértője, hanem annak is tudja a titkát, hogy hogyan lehet a tananyagot értelmesen és kreatívan feldolgozni.

Képes arra, hogy megtalálja azokat a helyes arányokat, amelyek mentén a diák – értelmi felkészültségével és addigi ismereteivel – a tankönyvet használni is tudja.

A holocaust oktatása nemcsak a történelem tantárgy feladata, nem egyszerűen egy történeti téma, hanem sokkal átfogóbb, általános emberi magatartásokat tükröző, világfelfogást jelentő, erkölcsöt érintő problémakör. Ismerete nélkül nem lehet ma felnőni. Nem elég a II. világháborúhoz kapcsolva egy-két mondatban érinteni, sok szempontból körbe kell járni. Ismerete része a teljes pedagógiai folyamatnak, amelyen a gyerekek iskolás éveik alatt áthaladnak. A holocaust kapcsán sok napjainkban is jelenlévő problémát meg lehet érteni. Hosszú Gyula könyvében ezt a sokoldalú értelmezést látjuk. Alapos történeti ismereteket kínál, ami nem adathalmazt jelent, hanem összefüggéseket. A dokumentumok ezeket az összefüggéseket igazolják. Tehát nem arról van szó, hogy növelve a lapszámot minél több dokumentum jelenjen meg a kötetben, hanem arról, hogy hitelessé tegye a szerző gondolatait, „illusztrálja” azokat. Kimagasló értéke a könyvnek a sok illusztráció. Az sajnálatos, hogy ezeknek a fotóknak, plakátoknak, rajzoknak a megjeleni-

tése nem a legszínvonalasabb, de ez nyilván pénzhiányra vezethető vissza. Rendkívül megrázóak a fotók. Pedig a szerző nem a hullahegyek fotóit tette a kötetbe, csak egyszerű napi felvételeket. Ezek már önmagukban is különös erejűek a könyvet kézbe vevő gyerekek számára is. Meggyőzőek! Talán ez a legfontosabb.

Már a tankönyv címe is elgondolkodtató. „Utak és történetek”. Elgondolkodtató, hiszen eleve sugallja, hogy a holocaustnak előzményei vannak az európai történelemben, amelyeket meg kell ismerni ahhoz, hogy megértsük azt és fel se merülhessen megkérdőjelezése. A „történetek” kifejezés pedig arra a történelemfelfogásra utal, hogy a holocaust szenvedő és szenvedést okozó szereplői emberek voltak, akik a napi életet élték, és valószínűleg az adott helyzethez igazodtak. Kiválóan illusztrálják ezt a kötetben *Abraham Bomba* volt treblinkai deportált válasza a *Lanzmann*-filmben, akinek a foglyok kopaszra nyírásában fodrászként kellett résztvennie. Ugyanílyen meggyőző a *Nyiszli Miklóssal* felvett jegyzőkönyv közölt részlete.

A kötet a mikrotörténelem felől is megközelíti a holocaustot. Ezt azért tartom fontosnak, mert így a gyerekek számára is közelebbi és elfogadhatóbb, azaz hitelesebb, mintha csak a fizikai szörnyűségek halmazáról olvasna. Talán lehetett volna több, gyerekektől származó dokumentumot betenni a kötetbe. Például a theresienstadti gyerekek rajzaiból és verseiből. Hiányolom a 20. században meghatározó jelentőségű pedagógus-vertanú, *Janusz Korczak* példázatának, akár írásainak jelenlétét. Diákolvasóknak ez az életmű különösen hatásos lehetne.

Igen nagy pozitívuma a könyvnek az a széles spektrum, amit felölel. Az Osztrák-Magyar Monarchia, Németország, Olaszország, Dánia, Norvégia, Belgium, Franciaország, stb. Az is nagyon fontos, hogy a roma holocaustról is szó esik. Külön ki kell emelni azt, hogy jól áttekinthető a történelmi háttér. Kiválóan tagolt és lényegre törő.

Igen fontos értéke ennek a kiadványnak komplexitása, azaz hogy sok irodalmi és képzőművészeti szemelvényt használ: *Petőfi Sándor*, *Radnóti Miklós*, *Ámos Imre*, *Elie Wiesel*, *Lukács Ágnes*, *Kertész Imre*, *Anna Frank*, *Semprun* stb. A kiváló válogatás a segítő szerkesztőt, *Trencsényi Borbálát* is dicséri.

A könyv bizonyos szempontból hiánypótló. A történelem tanulása során zsidókról a gyerekek alig hallanak. Az ókori zsidó államról a történelmi tanulmányaik kezdetén tanulnak, majd a spanyol történelemben egy keveset és utána a magyar történelem tanulmányozása során az emancipációról egy-két mondatot, majd a zsidótörvényekről és a holocaustról. Hosszú Gyula tömör, de a lényegét magába foglaló kis zsidó történelmet írt meg. Áttekinthető, objektív. Ezzel világossá teszi azt, hogy a zsidóság az európai történelem szerves része, egy közösség, amely múlttal, jelennel és jövővel rendelkezik.

Gazdag a tankönyv bibliográfiai jegyzéke. Eligazít a legfontosabb kiadványok között, s jól használhatóak a szömagyarázatok és az életrajzok is.

Hosszú Gyula (2002): *Utak a holocausthoz, történetek a holocaustról*. Pedellus Tankönyvkiadó.

Simon Mária

Zsidótörténet (nem csak) fiataloknak

Bátor vállalkozás a szerkesztő *Pásztor Cecíliáé*: a salgótarjáni zsidó közösség történetének felvázolása egy kötetben a 17. századtól napjainkig (!). Bátor, hiszen az olvasókönyvnek készült kötet elsődleges szándéka, hogy az iskolás korosztály számára nyújtson információt. Vagyis a helytörténeti, színvonalas ismeretterjesztésen túl a kiadvány nevelési, szocializációs szerepelt is bírhat, arra alkalmas szülőök, pedagógusok kezében.